

Kas ir NATURA 2000?

Tā ir Eiropas Savienības (ES) valstu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (turpmāk – aizsargājamo teritoriju) sistēma jeb tīkls, kurā katra dalībvalsts iekļaujas ar savu aizsargājamo teritoriju sistēmu.

Natura latīņu valodā nozīmē “daba”, bet 2000 ir gads, kad Eiropas Savienībā bija paredzēts šo tīklu pabeigt. Dalībvalstis joprojām strādā pie teritoriju tīkla pilnveidošanas.

Kāpēc tāds tīkls jāveido?

Jau 20.gs. sākumā Eiropas valstis secināja, ka jāaptur dabas noplicināšana, kas pēdējo pāris gadsimtu straujās attīstības gaitā draudēja novest līdz ekoloģiskai katastrofai. Dabas vērtību aizsargāšanu nevar nodrošināt nelielā teritorijā – tikai globāla mēroga pasākumi var dot rezultātu.

Tāpēc ir radītas vairākas starptautiskas dabas aizsardzības konvencijas, kas nosaka pasākumus dabas vērtību saglabāšanai gan visā pasaulē, gan atsevišķos kontinentos. Eiropas Savienības valstis apņēmušās ievērot ES dabas aizsardzības likumu (direktīvu) prasības. *NATURA 2000* tīkls ir šo direktīvu īstenošanas rezultāts – pārdomāta un reāli izveidojama aizsargājamo teritoriju sistēma, kas nodrošina visu ES reto un apdraudēto sugu un biotopu (vietu ar viendabīgiem apstākļiem, piemēram – purvs, meža pļava, priežu mežs kāpās) aizsardzību un pareizu apsaimniekošanu.

Pirms NATURA 2000...?

Latvijā jau kopš valstiskās neatkarības atgūšanas daudz ticis darīts, lai nodrošinātu dabas vērtību aizsardzību, vienlaikus veicinot tūrisma un mazās uzņēmējdarbības attīstības iespējas aizsargājamās teritorijās. Latvija ir pievienojusies vairākām starptautiskām dabas aizsardzības konvencijām (Riodežaneiro, Ramsāres, Bernes, Bonnas), kuru prasības sugu un biotopu aizsardzībā mums ir saistošas.

Eiropas valstis, kas nav ES dalībvalstis, strādā vienota aizsargājamo teritoriju tīkla “EMERALD” izveidošanā, lai izpildītu konvencijas “Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu” prasības. Arī Latvija ir iesaistījusies šajā darbā. Minētais tīkls ir gandrīz tāds pats kā *NATURA 2000* tīkls un ir viegli pielāgojams tam.

Kādi ir ES nosacījumi šo aizsargājamo teritoriju sistēmas izveidošanā?

Eiropas Savienība ir pieņēmusi divas direktīvas – Putnu direktīvu un Biotopu direktīvu –, kas nosaka, kādas sugas un biotopi ir jāaizsargā katrā bioģeogrāfiskajā reģionā (Latvija iekļauta ziemeļu reģionā kopā ar Zviedriju, Dāniju, Somiju un Igauniju). Katra valsts pati izlemj, kādā veidā tā nodrošina šo sugu un biotopu aizsardzību.

Varbūt varam vienkārši apņemties noteiktās vietās dabai pāri nedarīt?

Latvijā sabiedrības izpratne par dabas vērtību aizsargāšanu ir dažāda. Kopumā visi gribam dabu sargāt, bet, tikko aizliegums skar kādu personīgi, viedoklis mainās. Pagaidām tikai ar valsts aizsardzības statusa palīdzību varam nodrošināt reālu teritorijas aizsardzību un pareizu apsaimniekošanu.

Vai tas nozīmē, ka veidota jauna aizsargājamo teritoriju sistēmu?

NATURA 2000 nenozīmē jaunas sistēmas izveidošanu. Latvijā jau eksistēja stabila aizsargājamo teritoriju sistēma (dabas rezervāti, nacionālie parki, biosfēras rezervāts, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi), kas pilnveidota atbilstoši Eiropas Savienības direktīvu prasībām.

Kā notiek mūsu aizsargājamo teritoriju sistēmas pilnveidošana?

Veidojot *NATURA 2000* tīklu, eksperti dabā izvērtē aizsargājamās teritorijas un apkopo informāciju par ES direktīvās minētajām sugām un biotopiem tajās. Daļai teritoriju tiek mainītas robežas, lai iekļautu vērtības, kas atrastas turpat tuvumā, daļai – lai izņemtu ārā teritorijas, kurās aizsargājamās sugas un biotopi nav sastopami. Tiek veikti pētījumi arī ārpus jau esošajām aizsargājamām teritorijām.

Kas ir *NATURA 2000* teritoriju saraksts?

Saraksts ir vienota datu bāze visām ES valstīm. Latvija šo datu bāzi papildina ar informāciju par savām *NATURA 2000* teritorijām. Par katru teritoriju datu bāzē tiek aizpildīta lapa, iekļaujot ziņas par sugām un biotopiem, to platību, atrašanās vietu, tiek pievienota arī karte.

Kas izlemj par teritoriju iekļaušanu *NATURA 2000* sarakstā un apstiprina to?

Sarakstu sagatavo Vides ministrija, saskaņojot to ar citām ministrijām, pašvaldībām un sabiedriskajām organizācijām, bet apstiprina vides ministrs. *NATURA 2000* sarakstā iekļauj tikai teritorijas ar Saeimā vai Ministru kabinetā apstiprinātu aizsargājamās teritorijas statusu.

Kā notiek saskaņošana?

Ekspertu sagatavotie priekšlikumi par potenciālajām *NATURA 2000* teritorijām kopā ar zinātniskajiem pamatojumiem un teritoriju kartēm tiek izsūtīti Zemkopības ministrijai, Valsts Meža dienestam, a/s „Latvijas Valsts meži”, Latvijas Pašvaldību savienībai, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai un to reģionālajām struktūrām. Pēc iepazīšanās ar materiāliem notiek priekšlikumu apspriešana katrā reģionā.

Vai Eiropas Savienība izvērtē mūsu sarakstu?

Jā, Eiropas Komisijas izvērtē sarakstu un salīdzina to ar citu valstu sarakstiem viena biogeogrāfiskā reģiona ietvaros. Ja izrādās, ka kādas sugas vai biotopa aizsardzība nav pietiekami nodrošināta (nav pietiekami daudz aizsargājamo teritoriju), tad papildus jāveido jaunas aizsargājamās teritorijas.

Kas notiks, ja mēs to nedarīsim?

ES valstu pieredze rāda, ka gadījumos, kad netiek ievērotas ES likumu prasības, Eiropas Kopienas tiesa lemj par soda sankcijām.

Kā ES uzzina, ka mūsu *NATURA 2000* nenodrošina pietiekamu sugu un biotopu aizsardzību?

Eiropas Komisijai ir dati par sugām un biotopiem visās dalībvalstīs un kandidātvalstīs. Datu atjaunošanu nodrošina katras valsts sabiedriskās dabas aizsardzības organizācijas.

Kāpēc mums jāaizsargā sugas, kuras pie mums nav apdraudētas?

Sugu izplatība visā biogeogrāfiskajā reģionā nav vienmērīga. Latvijā, piemēram, stārķi varam sastapt teju visur, bet Zviedrijā tas ir rets putns. Direktīvas prasības nosaka stārķa aizsardzību vietās, kur tas reāli dzīvo. Tā kā stārķis sastopams ļoti daudzās mūsu aizsargājamās teritorijās, tā aizsardzība jau tiek nodrošināta un jaunas aizsargājamās teritorijas nav jāveido.

Vai Latvijai nevarētu būt kādi izņēmumi sugu aizsardzībā?

Latvija ir panākusi vienošanos ar Eiropas Komisiju, ka atsevišķām sugām, kas ir ļoti izplatītas Latvijā un kuru aizsardzību nosaka direktīvas, tiks piemērots izņēmums – varēsim turpināt ierobežot bebru un vilku skaitu, varēsim arī turpināt medīt lūšus atbilstoši šīs sugas aizsardzības plānam. Arī vairākām izplatītām putnu sugām netiks noteikti papildu aizsardzības pasākumi.

Ar ko atšķiras *NATURA 2000* teritoriju un aizsargājamo teritoriju apsaimniekošana?

Praktiski ne ar ko. Abas jāapsaimnieko saskaņā ar teritorijas dabas aizsardzības plānu un izmantošanas noteikumiem. Atšķirība – ka ES sadarbojas ar Latviju *NATURA 2000* teritoriju apsaimniekošanā un atbalsta to finansiāli.

Vai *NATURA 2000* teritorijās drīkst cirst mežu, sēņot, ogot un vākt augus?

Teritorijas iekļaušana *NATURA 2000* teritoriju sarakstā neuzliek papildu aprobežojumus, tāpēc meža ciršana, sēņošana, ogošana, augu vākšana u.tml. darbības aizsargājamās teritorijās būs veicamas tāpat kā līdz šim – saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

Vai NATURA 2000 teritorijās ir aizliegtas medības?

ES dabas aizsardzības prasības nenosaka medību aizliegumu. Jebkurā aizsargājamajā teritorijā ir jāievēro Medību likums un aizsargājamo teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumu prasības. Līdzīgi ir arī ar zveju. Rūpnieciskā zveja un amatierzveja (makšķerēšana) NATURA 2000 teritorijās jāveic saskaņā ar teritorijas izmantošanas noteikumiem.

Vai NATURA 2000 teritorijās ir medību rīku un paņēmienu ierobežojumi?

ES direktīvas nosaka ierobežojumus medību rīkiem un paņēmieniem, bet tie attiecas uz visu Latvijas teritoriju, nevis uz atsevišķām aizsargājamām teritorijām. Direktīvu pielikumos uzskaitīti aizliegtie dzīvnieku (arī putnu) ķeršanas un nogalināšanas rīki un paņēmieni. Šīs prasības ietvertas Medību noteikumos.

Vai valsts var uz manas zemes noteikt NATURA 2000 teritoriju?

Latvijas Republikas Satversme nosaka, ka dabas resursi nav tikai privātīpašums un, ka tiem jādarbojas arī sabiedrība labā, tāpēc valstij ir tiesības noteikt privātīpašuma aprobežojumus. NATURA 2000 teritoriju izveidošanu nosaka likums, un tās tiek noteiktas tieši tāpat kā tiek noteiktas aizsargājamās teritorijas.

Kāpēc tieši uz manas zemes jāveido šī teritorija – citur arī ir dabas vērtības?

Lai nodrošinātu kādas sugas vai biotopa aizsardzību, nepietiek, ka to aizsargā tikai dažās vietās. Katrai direktīvās minētajai sugai un biotopam jānodrošina aizsardzība apmēram 2/3 vietu, kur tā vispār Latvijā sastopama. Ir vietas, kur nekādi nav iespējams nodrošināt aizsardzību, piemēram, vietās, kur jau apstiprināta un uzsākta būvniecība, vai arī teritoriāli ļoti sīkās vietās, kur nav iespējams nodrošināt sugas vai biotopa aizsardzību. Tāpēc var gadīties, ka tieši jūsu zemes īpašumā esošā suga vai biotops tomēr ir jāaizsargā.

Kas jāievēro, ja manā īpašumā atrodas NATURA 2000 teritorija?

Saistības ir tādas pašas kā valstī noteiktajās aizsargājamās teritorijās. Jāievēro Vispārējie īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikumi, Individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (ja tādi ir izstrādāti konkrētajai teritorijai). Par šiem noteikumiem sīkāk aprakstīts Vides aizsardzības un reģionālās ministrijas izdevumā „Ko vēlas noskaidrot zemes īpašnieks mikroliegumos, īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, jūras piekrastē, upju un ezeru aizsargjoslās”. Šo un citu noderīgu informāciju par dabas aizsardzību varat atrast Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas mājas lapā: <http://www.varam.gov.lv/>

Vai zemes īpašnieks drīkst izmantot savu mežu NATURA 2000 teritorijā?

Tas atkarīgs no tā, ar kādu mērķi teritorija izveidota. Ja mērķis ir, piemēram, veca meža aizsargāšana, tad to nedrīkstēs nocirst, bet to varēs izmantot medībām, sēņošanai, ogošanai, atpūtai un izziņas tūrisma. Nereti tajā varēs ierīkot dabas takas meža izziņošanai un interesantu augu apskatei. Viss precīzi aprakstīts īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikumos.

Vai purvā drīkst iegūt kūdras?

Ja NATURA 2000 teritorija izveidota tieši purva aizsardzībai, tad kūdras iegūt tur nedrīkstēs. Bet purvs būs pieejams ogotājiem, sēņotājiem un dabas draugiem. Arī tur nereti varēs ierīkot dabas takas purva augu un putnu vērošanai. Viss precīzi aprakstīts īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikumos.

Kas notiek ar pļāvām NATURA 2000 teritorijās?

Pļavu apsaimniekošana aprakstīta īpaši aizsargājamo teritoriju noteikumos – vispārīgajos vai individuālajos. Zemes īpašnieks var saņemt ES lauksaimniecības atbalsta programmas subsīdijas, ja apsaimnieko pļavas atbilstoši Eiropas Savienības prasībām.

Vai NATURA 2000 teritorijas veidotas arī piekrastē?

Piekrastē atrodami daudz ļoti vērtīgi biotopi – dažādas kāpas, pļavas un priežu meži. To aizsardzībai arī noteiktas NATURA 2000 teritorijas. Tās galvenokārt izmantojamas

sabiedrības atpūtai un izglītošanai, arī dabas tūrismam, vienlaikus saudzējot trauslo kāpu zemsedzi un saglabājot mežus.

Vai jūrā arī ir kādas aizsargājamas dabas vērtības?

Arī jūrā ir noteiktas *NATURA 2000* teritorijas. To izveidošanas mērķi ir dažādi – putnu, to apmešanās un barošanās vietu aizsardzība, zivju nārstošanas un barošanās vietu aizsardzība, kā arī jūras augu aizsardzība. Šajās vietās īpaša uzmanība veltīta bīstamo kravu transportēšanai ar kuģiem, ātrgaitas kuteru ātruma ierobežošanai, pareizai ostu padziļināšanai, vēja ģeneratoru būvniecības iespēju izvērtēšanai.

Vai Eiropas Komisija vēro, kā apsaimniekojam šīs teritorijas ?

Katras dalībvalsts pienākums ir regulāri ziņot par savu *NATURA 2000* teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu. Arī valsts sabiedriskās dabas aizsardzības organizācijas uzrauga šo procesu un ziņo Eiropas Komisijai par pārkāpumiem.

Kāds Latvijai ir labums no *NATURA 2000*?

Pirmkārt – pateicoties ES prasībām, esam pilnveidojuši savu aizsargājamo teritoriju sistēmu. Otrkārt – zemes īpašniekiem ir iespēja iegūt ES finansējumu šo teritoriju apsaimniekošanai. Treškārt – pašvaldībām pavērsies iespēja saņemt finansējumu projektiem tūrisma attīstībai un darbavietu radīšanai pagastā. Kopumā valstī tā ir dabas vērtību saglabāšana, vienlaikus radot iespējas reģionu attīstībai.

Kur varu noskaidrot, vai manā īpašumā ir kāda aizsargājama suga vai biotops?

Informāciju par šo un citiem jūs interesējošiem jautājumiem dabas aizsardzībā varat saņemt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Dabas aizsardzības departamentā, reģionālajās vides pārvaldēs un Dabas aizsardzības pārvaldē, kā arī aizsargājamo teritoriju administrācijās.

Noderīgi kontakti

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Tālrunis: 67026470

e-pasts: pasts@vidm.gov.lv

Mājas lapa: <http://www.varam.gov.lv>

Dabas aizsardzības departaments

Tālrunis: 67026432

e-pasts: ilona.mendzina@vidm.gov.lv

Mājas lapa: <http://www.varam.gov.lv>

DABAS AIZSARDZĪBAS PĀRVALDE

Tālrunis: 67509545

e-pasts: daba@daba.gov.lv

Mājas lapa: www.daba.gov.lv

Dabas aizsardzības pārvaldes Kurzemes reģionālās administrācijas biroji:

- **Sļīteres birojs**

„Sļīteres mežniecība”, Dundagas pagasts, Dundagas novads, LV-3270

Tālrunis: +371 63286000; fakss: +371 63286001

E-pasts: kurzeme@daba.gov.lv

- **Liepājas birojs**

Jaunā Ostmala 2a, Liepāja, LV-3401

Dabas aizsardzības pārvaldes Latgales reģionālās administrācijas biroji:

- **Rēzeknes birojs**
Galdnieku iela 8, Rēzekne, LV-4601
Tālrunis: +371 64605860, fakss: +371 64605225
E-pasts: latgale@daba.gov.lv
- **Lipušķu birojs**
Skolas iela 3, Lipuški, Rēzeknes novads, Latvija LV-4601
Tālrunis/fakss: +371 28703840
E-pasts: latgale@daba.gov.lv
- **Ļaudonas birojs**
Āiviekstes iela 3, Ļaudona, Madonas novads, LV-4862
E-pasts: latgale@daba.gov.lv
- **Pārvaldes Teiču DR informācijas punkts «Bērzi» Murmastienē**
Murmastienē, Varakļānu nov.
Tālrunis: +371 26528739

Dabas aizsardzības pārvaldes Pierīgas reģionālās administrācijas birojs:

- **Ķemeru birojs**
"Meža māja", Ķemeri, Jūrmala, LV-2012
Tālrunis: +371 67730078, fakss: +371 67730207
E-pasts: pieriga@daba.gov.lv

Dabas aizsardzības pārvaldes Vidzemes reģionālās administrācijas biroji:

- **Kārļukalna birojs**
„Kārļukalns”, Drabešu pagasts, Amatas novads, LV-4101
Tālrunis: +371 64107230; fakss: +371 65904433
E-pasts: vidzeme@daba.gov.lv
- **Salacgrīvas birojs**
Rīgas iela 10a, Salacgrīva, LV-4033

Eiropas Savienības direktīvas dabas aizsardzībā

- Par savvaļas putnu aizsardzību, 79/409/EEC, 1979.
- Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību, 92/43/EEC, 1992.

Latvijas normatīvie akti, kas nosaka sugu un biotopu aizsardzības prasības

- "Sugu un biotopu aizsardzības likums", 2000
- Ministru kabineta noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu", 2000
- Ministru kabineta noteikumi Nr.421 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu", 2000
- Ministru kabineta noteikumi Nr.153 „Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu”, 2006

- Ministru kabineta noteikumi Nr.940 " Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu ", 2012
- Ministru kabineta noteikumi Nr.353 „Kārtība, kādā zemes īpašniekiem vai lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedījamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, un minimālās aizsardzības pasākumu prasības postījumu novēršanai”, 2016
- Ministru kabineta noteikumi Nr.34 “Nemedījamo sugu indivīdu iegūšanas, Latvijas dabai neraksturīgo savvaļas dzīvnieku ieviešanas (introdukcijas), kā arī dzīvnieku populācijas atjaunošanas dabā (reintrodukcijas) atļauju izsniegšanas kārtība”, 2000
- Ministru kabineta noteikumi Nr.936 "Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā", 2012, u.c.

Ar īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidi, aizsardzību un izmantošanu saistītie likumi

- Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās pieņemts 04.04.2013. spēkā ar 01.06.2013.
- Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos (01.01.2006.) zaudējis spēku ar 01.06.2013.
- Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (02.03.1993)
- Rāznas Nacionālā parka likums (02.11.2006.)
- Ķemeru Nacionālā parka likums (30.05.2001.)
- Gaujas Nacionālā parka likums (30.04.2009)
- Slīteres Nacionālā parka likums (22.01.2015.)
- Slīteres Nacionālā parka likums (16.03.2000.) zaudējis spēku ar 24.02.2015.
- Par Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu (11.12.1997)
- Grīņu dabas rezervāta likums (16.03.2000)
- Moricsalas dabas rezervāta likums (16.03.2000)
- Teiču dabas rezervāta likums (05.06.2008)
- Krustkalnu dabas rezervāta likums (30.04.2009)

Latvijas normatīvie akti, kas sekmē dabas aizsardzību

- Aizsargjoslu likums
- Meža likums
- Medību likums
- Zvejniecības likums
- “Teritorijas attīstības plānošanas likums”
- “Likums par ietekmes uz vidi novērtējumu”